

JANA SKÁLOVÁ

Účetní a daňové souvislosti přeměn obchodních společností



Wolters Kluwer

aktualizované
vydání

JANA SKÁLOVÁ

Účetní a daňové souvislosti přeměn obchodních společností

2., aktualizované vydání



Wolters Kluwer

Vzor citace: SKÁLOVÁ, J. *Účetní a daňové souvislosti přeměn obchodních společností*. 2., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, 248 s.

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Skálová, Jana

Účetní a daňové souvislosti přeměn obchodních společností /
Jana Skálová. -- 2., aktualiz. vyd. -- Praha : Wolters Kluwer,
2015. -- 248 s.

Anglické resumé

ISBN 978-80-7478-699-0 (váz.)

347.72.04 * 657 * 336.22 * (437.3)

- přeměny obchodních společností -- Česko

- účetnictví -- Česko

- daně -- Česko

- monografie

657 - Účetnictví [4]

Právní stav publikace k 1. 1. 2015

© Jana Skálová, 2015

ISBN 978-80-7478-699-0 (váz.)

978-80-7478-700-3 (e-pub)

978-80-7478-701-0 (pdf)

978-80-7478-702-7 (mobi)

Obsah

Seznam zkratk.	13
Seznam zkratk použitých právních předpisů.	14
Seznam použitých obrázků.	15
Seznam použitých tabulek.	16
 Předmluva.	 17
 Kapitola 1 Akvizice a fúze – základní vymezení.	 19
1.1 Akvizice.	19
1.2 Podniková kombinace.	19
1.3 Přeměny.	20
1.4 Fúze.	20
1.5 Vlastnická změna či organizační změna skupiny.	22
1.6 Kapitálové akvizice nebo majetkové akvizice.	22
1.7 Účetní zobrazení akvizic, fúzí a spojování podniků.	23
1.8 Stanovení ceny akvizice.	25
1.9 Členění akvizic dle záměru a cíle nabyvatele.	26
1.10 Členění akvizic dle právní formy.	27
1.11 Důvody pro fúze a akvizice.	28
 Kapitola 2 Právní úprava přeměn v České republice.	 29
2.1 Historický vývoj právní úpravy přeměn.	29
2.2 Současná právní úprava.	29
2.3 Fúze.	30
2.4 Převod jmění na společníka.	31
2.5 Rozdělení.	32
2.6 Změna právní formy.	33
2.7 Přeshraniční přemístění sídla.	33
2.8 Obecný postup při přípravě přeměny.	34
 Kapitola 3 Účetní povinnosti při přípravě přeměny.	 36
3.1 Účetní povinnosti v novém občanském zákoníku a v zákoně o přeměnách.	36
3.2 Regulace v účetních předpisech.	38
3.3 Vzájemné souvislosti účetních povinností.	39
 Kapitola 4 Projekt přeměny.	 41

Kapitola 5	Rozhodný den	44
5.1	Vymezení rozhodného dne ve směrniciích EU	44
5.2	Ustanovení zákona o přeměnách o rozhodném dni	45
5.3	Vazba účetního období a rozhodného dne	46
5.4	Ekonomické souvislosti rozhodného dne	46
Kapitola 6	Časový průběh přeměny	48
6.1	Rozhodný den předchází vypracování a schválení projektu	48
6.2	Rozhodný den následuje po vypracování a schválení projektu fúze	50
6.3	Spojení účetních období dle zákona o účetnictví	51
Kapitola 7	Konečná účetní závěrka	53
Kapitola 8	Ocenění jmění	54
8.1	Okamžik ocenění	54
8.2	Metody ocenění	55
8.3	Zákonná struktura znaleckého posudku	56
8.4	Důsledky ocenění jmění	58
Kapitola 9	Zobrazení ocenění jmění do účetnictví	59
9.1	Okamžik zobrazení do účetnictví	59
9.1.1	Rozhodný den navazuje na rozvahový den ocenění jmění	59
9.1.2	Rozhodný den nenavazuje na rozvahový den ocenění jmění	60
9.2	Přecenění v oblasti aktiv	61
9.3	Zobrazení v oblasti pasiv	62
9.4	Problémy při zastarání ocenění jmění	63
9.4.1	Metoda s goodwillem	63
9.4.2	Metoda s oceňovacím rozdílem k nabytému majetku	64
9.4.3	Příklad zobrazení poklesu hodnoty jmění	65
Kapitola 10	Zahajovací rozvaha	68
10.1	Sestavení zahajovací rozvahy	68
10.2	Komentář k zahajovací rozvaze	72
10.3	Rozdělení položky A.II.4. Oceňovací rozdíly z přecenění při přeměnách obchodních korporací	72
10.4	Vznik a rozdělení položky A.II.5. Rozdíly z přeměn obchodních korporací	74

10.4.1	Příklad na vzájemné pohledávky a závazky v rozdílné hodnotě	75
10.4.2	Příklad na vzájemné pohledávky a závazky s opravnými položkami	78
10.5	Test vlastního kapitálu ze zahajovací rozvahy	80
Kapitola 11	Odložená daň	84
11.1	Současná právní úprava odložené daně	84
11.2	Důvody pro účtování odložené daně	85
11.3	Kdo účtuje o odložené dani	87
11.4	První účtování o odložené dani	89
11.5	Nejčastější tituly pro odloženou daň	89
11.5.1	Příklad na první účtování o odložené dani	90
11.6	Odložená daň při přeměnách	91
11.7	Změna okamžiku účtování a způsobu zaúčtování	92
11.8	Důvod pro účtování odložené daně z přecenění	92
11.9	Vliv použité znalecké metody na odloženou daň	94
11.10	Odložená daňová pohledávka dříve nevykázaná	94
11.11	Goodwill	95
11.12	Oceňovací rozdíl	96
11.13	Souhrnný příklad na zaúčtování odložené daně při fúzi	97
11.14	Nutnost zaúčtovat odloženou daň po přeměně	98
Kapitola 12	Základní kapitál nástupnické společnosti	99
12.1	Zvýšení základního kapitálu ze jmění zanikající společnosti	99
12.2	Zvýšení základního kapitálu z vlastních zdrojů nástupnické společnosti	101
12.3	Snížení základního kapitálu nástupnické společnosti	102
12.4	Kombinované snížení a zvýšení základního kapitálu nástupnické společnosti	104
Kapitola 13	Mezitímní účetní závěrka	106
Kapitola 14	Audit účetních závěrek	107
14.1	Audit závěrek v procesu přeměny	107
14.2	Auditorské vyjádření na valné hromadě schvalující přeměnu	108

Kapitola 15	Fúze mezi mateřskou a dceřinou společností.	109
15.1	Fúze zanikající dceřiné společnosti do nástupnické mateřské společnosti	110
15.2	Fúze zanikající mateřské společnosti do nástupnické dceřiné společnosti	111
15.3	Vlastní podíly či vlastní akcie v procesu fúze	113
Kapitola 16	Daňové povinnosti na dani z příjmů právnických osob.....	116
16.1	Termíny pro podání daňových přiznání	116
16.1.1	Rozhodný den je počátkem účetního období.	116
16.1.2	Rozhodný den stanovený jinak	116
16.2	Odpisování hmotného majetku	119
16.2.1	Fúze s rozhodným dnem k počátku účetního a zdaňovacího období	119
16.2.2	Období před rozhodným dnem fúze	119
16.2.3	Období započaté rozhodným dnem	120
16.3	Vliv znaleckého přecenění majetku	123
16.4	Daňová ztráta	126
16.5	Zálohy na daň z příjmů právnických osob	126
16.6	Daňové souvislosti přeměn související s implementací směrnic EU	127
16.6.1	Vymezení základních principů směrnice .	127
16.6.2	Přiznané výhody a možnosti	129
16.6.3	Ekonomické důvody pro fúzi	130
16.6.4	Možnost odepření výhod na jiné dani	132
Kapitola 17	Daňový řád a přeměny.....	134
17.1	Souhlas správce daně	134
17.2	Registrační povinnost	134
17.3	Přechod daňové povinnosti	135
Kapitola 18	Daň z přidané hodnoty	137
18.1	Daňové přiznání k dani z přidané hodnoty	137
18.1.1	Daňové přiznání od rozhodného dne fúze do zápisu fúze do obchodního rejstříku	137
18.1.2	Daňové přiznání za poslední zdaňovací období před zápisem do obchodního rejstříku	138
18.2	Registrace a vznik plátce DPH	138
18.3	Vypořádání koeficientu	139

Kapitola 19	Daň z nabytí nemovitých věcí	140
Kapitola 20	Dopad přeměny na společníky	141
20.1	Výměna podílů	142
20.2	Zvýšení nebo snížení hodnoty původního podílu	143
20.3	Doplatky společníkům	144
20.4	Získání nových podílů vedle původních podílů	146
Kapitola 21	Převzetí jmění společníkem	147
21.1	Vymezení převzetí jmění	147
21.2	Základní kroky procesu převzetí jmění	148
21.2.1	Projekt převzetí jmění	148
21.2.2	Rozhodný den převodu jmění	148
21.2.3	Vypořádání minoritním společníkům	149
21.2.4	Valná hromada	149
21.3	Přejímající společník	149
21.3.1	Přejímající společník je účetní jednotkou	150
21.3.2	Sestavení zahajovací rozvahy	151
21.3.3	Přejímající společník není účetní jednotkou	152
21.3.4	Daňové souvislosti převzetí jmění u fyzické osoby	153
Kapitola 22	Změna právní formy	155
22.1	Vymezení změny právní formy	155
22.1.1	Obecná právní úprava	155
22.2	Účetní povinnosti při změně právní formy	157
22.3	Ocenění jmění	157
22.4	Lhůty při změně právní formy	158
22.5	Změna právní formy mezi kapitálovými společnostmi	158
22.5.1	Příklad změny právní formy s. r. o. na a. s.	159
22.6	Změna právní formy z osobní na kapitálovou společnost	161
22.6.1	Změna právní formy z k. s. na s. r. o.	161
22.6.2	Příklad na změnu právní formy z v. o. s. na s. r. o.	162
22.7	Nesouhlasící společník	163
22.7.1	Nesouhlas společníka se změnou právní formy akciové společnosti	163
22.7.2	Nesouhlasící společník ve společnosti s ručením omezeným	164

22.7.3	Příklad výpočtu a zaúčtování vypořádacího podílu	165
22.8	Kontroverze ve stanovení výše vypořádacího podílu	166
Kapitola 23	Přeshraniční fúze	168
23.1	Evropské právo obchodních společností	168
23.2	Směrnice upravující obchodní právo	169
23.2.1	Směrnice k obchodním společnostem	169
23.2.2	Směrnice k přeshraničním fúzím	170
23.3	Směrnice upravující daně	171
23.4	Směrnice upravující účetnictví	172
23.5	Konformní výklad tuzemského práva	173
23.6	Zhodnocení pravidel pro přeshraniční fúze	173
23.7	Druhy přeshraničních fúz z pohledu České republiky	174
23.7.1	Přeshraniční fúze do České republiky	174
23.7.2	Přeshraniční fúze do zahraničí	175
Kapitola 24	Právní úprava přeshraničních fúz v ČR	176
24.1	Obecná právní úprava	176
24.2	Projekt fúze	177
24.3	Účetní účinky	178
24.4	Den účetní závěrky použité pro stanovení podmínek	178
24.5	Údaje o ocenění aktiv a pasiv převáděných na nástupnickou společnost	179
24.6	Další dokumenty připravované v procesu přeshraniční fúze	181
24.7	Notářská osvědčení	182
24.8	Právní účinky přeshraniční fúze	183
Kapitola 25	Účetní řešení přeshraniční fúze	185
25.1	Vybraná ustanovení právních předpisů pro přeshraniční fúze	185
25.2	Nástupnická společnost – ocenění nabytého majetku a závazků	186
25.2.1	Přecenění majetku přebíraného ze zahraničí	188
25.2.2	Rozdíly z přeměn společností	189
Kapitola 26	Přeshraniční fúze realizované v České republice	190

Kapitola 27	Daňová a účetní úprava přeshraničních fúzí na Slovensku	192
27.1	Rozhodný den	192
27.2	Oceňování majetku a závazků zanikající společnosti	193
27.3	Soulad české a slovenské účetní úpravy	195
27.3.1	Příklad česko-slovenské fúze	196
27.4	Podstata goodwillu dle slovenských účetních předpisů	197
27.4.1	Příklad na vznik goodwillu u 100% dceřiné společnosti	199
27.4.2	Příklad na vykázání dlouhodobého nehmotného majetku	200
27.4.3	Příklad na výpočet goodwillu pokud není vlastněn 100% podíl	201
27.5	Daňové souvislosti fúzí	203
27.6	Odložená daň	204
Kapitola 28	Přemístění sídla společnosti	205
28.1	Stav regulace přemístění sídla v EU	205
28.2	Přemístění sídla dle českých předpisů	206
28.3	Přemístění sídla do zahraničí	207
28.3.1	Účetní povinnosti při přemístění sídla ven z ČR	207
28.3.2	Daňové povinnosti při přemístění sídla ven z ČR	208
28.4	Přemístění sídla do ČR	209
28.4.1	Účetní povinnosti společnosti při přemístění sídla do ČR	211
Kapitola 29	Mezinárodní standardy účetního výkaznictví	212
29.1	Používání mezinárodních standardů účetního výkaznictví v Evropské unii	212
29.2	Používání IFRS českými subjekty	212
29.2.1	Emitenti kotovaných cenných papírů	212
29.2.2	Ostatní subjekty	213
29.3	Podnikové kombinace v IFRS	213
29.4	Historie – vývoj úpravy podnikových kombinací	214
29.5	Základní pojmy IFRS 3	215
29.6	Pořizovací cena akvizice	216
29.7	Podmíněné platby	217
29.8	Podmíněné závazky	217
29.9	Nekontrolní podíly	218

29.10	Výpočet goodwillu	218
29.11	Srovnání metod ocenění nekontrolních podílů . . .	220
29.12	Výhodná koupě (záporný goodwill)	221
29.13	Nehmotná aktiva.	222
29.14	Použití postupu dle IFRS v českých podmínkách .	222
Abstrakt		225
Summary		226
Použitá literatura		228
Účtový rozvrh používaný v publikaci		232

Seznam zkratk

AS, a. s.	akciová společnost
atd.	a tak dále
čj.	číslo jednací
Dal	strana účtu Dal
ES	Evropské společenství
ESD	Evropský soudní dvůr
EU	Evropská unie
IAS	Mezinárodní účetní standardy
IASB	Rada pro mezinárodní účetní standardy
IFRS	Mezinárodní standardy účetního výkaznictví
KS, k. s.	komanditní společnost
KZ	konečný zůstatek účtu
MD	strana účtu Má dáti
MF	Ministerstvo financí
OR	oceňovací rozdíl
PZ	počáteční zůstatek
SRO, s. r. o.	společnost s ručením omezeným
VK	vlastní kapitál
VOS, v. o. s.	veřejná obchodní společnost
ZK	základní kapitál

§	citace zákona
----------	---------------

Seznam zkratk použitých právních předpisů

ČUS	České účetní standardy pro podnikatele, kteří účtují dle vyhlášky č. 500/2002 Sb.
daňový řád	zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád
Desátá směrnice	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností
insolvenční zákon	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
nový občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obchodní zákoník	zákon 513/1991 Sb., obchodní zákoník
slovenský zákon o účetnictví	zákon č. 431/2002 Z.z., o účtovníctve
slovenský ZDP	zákon č. 595/2003 Z.z., o dani z příjmov
Směrnice 90/434/EHS	Směrnice Rady 90/434/EHS ze dne 23. července 1990 o společném systému zdanění při fúzích, rozděleních a převodech aktiv a výměn akcií týkajících se společností z různých členských států, ve znění směrnice rady 2005/19/ES a směrnice Rady 2006/98/ES
Třetí směrnice	Směrnice Rady 78/855/EHS ze dne 9. října 1978 o fúzích akciových společností
vyhláška	vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví
zákon o obchodních korporacích	zákon č. 90/2012 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (zákon o obchodních korporacích)
zákon o oceňování majetku	zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku)
zákon o přeměnách	zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev
zákon o účetnictví	zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
ZDP	zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
ZDPH	zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Všechny použité právní předpisy jsou v platném znění ke dni právního stavu publikace.

Seznam použitých obrázků

Obrázek č. 1	Členění akvizic dle záměru investora	26
Obrázek č. 2	Různé právní způsoby akvizic	27
Obrázek č. 3	Varianty „dělení“ společností	33
Obrázek č. 4	Postup při stanovení rozhodného dne na počátek procesu přípravy	39
Obrázek č. 5	Postup při stanovení rozhodného dne za přípravou projektu . . .	40
Obrázek č. 6	Vznik povinnosti auditu při přeměně	88
Obrázek č. 7	Metody zajištění daňové neutrality fúzí	128
Obrázek č. 8	Postup sestavení zahajovací rozvahy nástupnické společnosti . .	187
Obrázek č. 9	Průběh fúze s rozhodným dnem uvnitř účetního období	197
Obrázek č. 10	Historický vývoj	214

Seznam použitých tabulek

Tabulka č. 1	Varianty fúze sloučení mezi společnostmi	31
Tabulka č. 2	Standardní průběh fúze s rozhodným dnem 1. 1.	48
Tabulka č. 3	Průběh přípravy fúze (zestručněno)	50
Tabulka č. 4	Časový harmonogram fúze s rozhodným dnem po vypracování a schválení projektu.	51
Tabulka č. 5	Časový harmonogram při spojení účetních období	51
Tabulka č. 6	Nejčastější tituly pro odloženou daň.	89
Tabulka č. 7	Dopad přeměny na společníky	141
Tabulka č. 8	Časový harmonogram převzetí jmění – rozhodný den 1. 1. . .	150
Tabulka č. 9	Časový harmonogram převzetí jmění – rozhodný den 1. 9. . .	150
Tabulka č. 10	Časový harmonogram převzetí jmění fyzickou osobou	153
Tabulka č. 11	Příklad průběhu změny právní formy ze s. r. o. na a. s.	159
Tabulka č. 12	Změna právní formy z komanditní společnosti na s. r. o.	161
Tabulka č. 13	Příklad účetních a daňových povinností při změně právní formy z komanditní společnosti na s. r. o.	162
Tabulka č. 14	Daňové povinnosti na dani z příjmů právnických osob	162
Tabulka č. 15	Přehled právní úpravy v ČR pro přeshraniční fúze.	185
Tabulka č. 16	Nutné úkony k přípravě přeshraniční fúze	186
Tabulka č. 17	Vývoj přeshraničních fúz v České republice v letech 2008–2013.	190
Tabulka č. 18	Přeshraniční fúze z ČR „ven“ podle země sídla nástupnické společnosti	191
Tabulka č. 19	Země sídla společnosti, které fúzovaly do ČR	191
Tabulka č. 20	Porovnání předpisů pro fúzi sloučením	195

Předmluva

Přeměny se v minulých letech staly nedílnou součástí podnikatelského života a jsem přesvědčena, že každý kolega auditor, daňový poradce či vedoucí ekonomického útvaru se setkal ve své praxi s fúzí, odštěpením či změnou právní formy. Na základě zájmu odborné veřejnosti, který jsem v minulých letech zaznamenala při své lektorské činnosti, tak uzrál záměr sepsat základní účetní a daňové souvislosti přeměn do uceleného díla a současně ukázat provázanost obchodního práva a účetnictví v této oblasti.

Co Vás tedy v knize čeká? Po základním vymezení, jaké přeměny je možno provádět, jsou uvedeny základní právní mezníky a dokumenty. Na ně navazuje podrobný rozbor účetních povinností zúčastněných společností. Velký prostor je věnován ocenění jmění zanikající či rozdělované společnosti, jeho dopadům do účetnictví, daňovým dopadům přecenění a výpočtu odložené daně. Nejčastěji jsou v našich podmínkách dělány fúze mezi spojenými osobami, samostatná kapitola je tedy věnována fúzi mateřské a dceřiné společnosti.

Evropská unie se snaží všemi prostředky podporovat přeshraniční pohyb kapitálu a tím i přeshraniční fúze. Jejich používání mezi českými subjekty stoupá, postupné úpravy zákonů přispívají ke kompatibilitě naší právní úpravy s legislativou okolních států. Proto je přeshraničním fúzím věnována další část textu knihy. Nejčastější zemí, odkud k nám přichází společnosti, nebo naopak, kam odchází české společnosti, je Slovensko. Proto byla stručně pojednána i slovenská účetní úprava fúzí.

Cílem knihy není podat podrobné informace o právních souvislostech přeměn, právní kroky jsou v knize popsány v míře nutné pro vysvětlení účetních souvislostí. Zde je na místě vyslovit omluvu za zjednodušení právních souvislostí a přání, aby při přípravě jakékoliv přeměny, kde budou účetní a daňové postupy připravovány s nahlížením do této knihy, byly potřebné právní kroky konzultovány. Pro úspěšné provedení přeměny je nutno skloubit stránku právní, ale i účetní a daňovou. Bez vhodného propojení všech těchto tří aspektů nelze dojít k úspěchu.

V knize jsou použity texty a tabulky, které byly shromážděny a zpracovány jako výstupy výzkumného projektu Grantové agentury ČR „Komparativní analýza národních účetních a daňových systémů v EU s důrazem na přeshraniční fúze“ (registrační číslo P403/10/1982).

Mým záměrem bylo podat pomocnou účetní ruku všem, kteří ve své profesionální dráze budou připravovat přeměnu společnosti. Pokud čtenář v knize najde alespoň částečně odpovědi na své otázky, které si bude pokládat při přípravě projektu fúze, konečné účetní závěrky, daňového přiznání či zahajovací rozvahy, pak můj záměr byl naplněn.

Autorka

Publikace vychází z právního stavu k 1. 1. 2015.

Akvizice a fúze – základní vymezení

1.1 Akvizice

V nejobecnějším slova smyslu je pojem akvizice používán jako označení procesu získávání či nabývání. Ottův obchodní slovník definuje pojem akvizice ve dvou rovinách: „*V právu značí nabytí, at' práv či držby. V obchodě označuje vyhledávání, získávání (většinou osobními návštěvami) nových obchodních přátel nebo jednotlivých obchodů*“.¹

Akvizice tedy může představovat koupi majetku, ale i jeho získání jinou činností. Pojem akvizice označující proces získání nového podniku pod svoji kontrolu je používán v ekonomických či podnikatelských souvislostech. Akvizice jsou prováděny společnostmi za účelem dosáhnout řady strategických, taktických, organizačních, obchodních, finančních a jiných cílů. Akvizice tedy představuje postup, při kterém jedna společnost (nabyvatel) získává kontrolu nad druhou společností (označovanou jako cílovou, často jako *target*). Vlastníci cílové společnosti často získávají od nabyvatele vypořádání, a to v podobě peněžité úhrady nebo akcií. Akvizice může být prováděna jako převzetí či skoupení rozhodujícího podílu akcií cílové společnosti, může jít o postup dohodnutý (přátelský) nebo i nepřátelský.

Pojem akvizice lze tedy označit jako pojem nejobecnější.

Při akvizici platí nabyvatel vlastníkům kupované společnosti za získanou společnost. Kupní cena vyplácená vlastníkům původní společnosti v penězích představuje pro nabyvatele investici do cenných papírů (při koupi podílu či akcií), nebo pořizovací cenu koupeného podniku. Kupní cena akvizice je sjednávána mezi nezávislými osobami a představuje zpravidla výsledek tržních podmínek.

1.2 Podniková kombinace

Podniková kombinace je účetním pojmem a označuje akviziční procesy, které jsou zobrazovány v účetnictví, a to dle Mezinárodních standardů účetního výkaznictví (IFRS). Podnikovými kombinacemi se rozumí spojování samostatných podniků (účetních jednotek) či jejich činností do jediného podniku (účetní jednotky). Podnikovou kombinací se má na mysli vznik ekonomického celku.

¹ PAZOUŘEK, J. *Ottův obchodní slovník. Díl I.* Praha: J. Otto, 1912, s. 45.

Mezinárodní účetní standard IFRS 3, ve znění účinném od 1. 7. 2009, definuje podnikovou kombinaci jako „*transakci nebo jinou událost, ve které nabyvatel získává kontrolu nad jedním či několika podniky*“. Transakce, které se někdy nazývají jako „pravá fúze“ nebo „fúze rovných“ se také považují za podnikové kombinace ve smyslu tohoto IFRS.²

Podnikové kombinace tak označují transakce vedoucí ke vzniku jednoho ekonomického celku, bez ohledu na konkrétní způsoby realizace transakce nebo na podobu dle obchodního práva či smluvní uspořádání.

Metodika zachycení podnikové kombinace podle IFRS 3 v účetnictví nabyvatele má za cíl poskytovat srovnatelné informace pro uživatele účetních údajů, ať se proces nabytí kontroly odehrál jakoukoliv právní formou.

1.3 Přeměny

Pojem přeměny je používán v českém obchodním právu pro označení procesů vedoucích ke spojování či dělení obchodních společností, včetně změny právní formy společnosti. Lze tedy říci, že částečně se pojem přeměny překrývá s pojmem podnikové kombinace, obsahuje však i takové transakce, které za podnikové kombinace považovat nelze. Přeměny jsou v českém právním řádu upraveny v zákoně o přeměnách a zahrnují fúze (sloučení, splynutí), převzetí jmění jediným společníkem, rozdělení (rozštěpení, odštěpení), a změnu právní formy. Fúze a rozdělení sloučením lze za určitých okolností považovat za podnikové kombinace. Sloučení nebo splynutí bude podnikovou kombinací za předpokladu, že je realizováno nezávislými společnostmi.

1.4 Fúze

Pojem „fúze“ představuje označení pro proces, ve kterém zaniká jedna nebo více společností a její/jejich jmění přebírá právní nástupce, který již existuje nebo fúzí vzniká. Fúze mají obecně formu sloučení a splynutí.

Definice fúze z Ottova obchodního slovníku nerozlišovala mezi pojmy sloučení či splynutí. Pod heslem **Fuse** (splynutí) akciových společností najdeme: „*Sloučí-li se dvě akciové společnosti v ten způsob, že jedna přejímá druhou jako celek a jako úplatu poskytne za to své akcie, mluvíme o fusi. Jedna společnost tedy přestane trvat, kdežto druhá svůj provoz zvětší*“.³

² Oficiální předklad zveřejněný v Nařízení Komise ES č. 495/2009 ze dne 3. června 2009, kterým se mění nařízení (ES) č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002, pokud jde o mezinárodní standard účetního výkaznictví (IFRS) 3. Úřední věstník EU. 12. 6. 2009, L 149/22.

³ PAZOUREK, J. *Ottův obchodní slovník. Díl I.* Praha: J. Otto, 1912, s. 922.

Do českého obchodního práva byly fúze v podobě sloučení a splynutí přijaty dle Třetí směrnice Rady EU č. 78/855 EHS ze dne 9. října 1978 o fúzích akciových společností. Zde jsou také definice pojmů sloučení a splynutí v článku 3 a článku 4:

- ◆ Pro účely této směrnice se „fúzí sloučením“ rozumí operace, kterou jedna nebo více společností převádí v důsledku zrušení bez likvidace celé své obchodní jmění na jinou společnost výměnou za přidělení akcií nástupnické společnosti akcionářům jedné nebo více zanikajících společností a případně doplatek na dorovnání, který nepřekročí 10 % jmenovité hodnoty přidělených akcií, nebo, nemají-li jmenovitou hodnotu, jejich účetní hodnoty.
- ◆ Pro účely této směrnice se „fúzí splynutím“ rozumí operace, kterou více společností převádí v důsledku zrušení bez likvidace celé své obchodní jmění na společnost, kterou zakládají, výměnou za přidělení akcií nové společnosti jejich akcionářům a případně doplatek na dorovnání, který nepřekročí 10 % jmenovité hodnoty přidělených akcií, nebo, nemají-li jmenovitou hodnotu, jejich účetní hodnoty.

Výše uvedené definice se shodují v tom, že sloučení představuje formu fúze, kde jsou zúčastněny minimálně dvě společnosti, přičemž jedna z nich je považována za nástupnickou a druhá za zanikající. Jde tedy o proces, kdy jedna nebo více společností se ruší bez likvidace, převádí veškerá svá aktiva a pasiva na jinou existující společnost, která je přijímá. Společníkům zanikající společnosti jsou výměnou vydány cenné papíry nebo podíly představující základní kapitál nástupnické společnosti, případně jim může být vyplacena i částečně hotovost.

Splynutí je procesem fúze, při kterém minimálně dvě zúčastněné společnosti zanikají a vzniká nová společnost. V tomto procesu dvě či více společností zaniká bez likvidace, převádí veškerá svá aktiva a pasiva na nově založenou společnost, kterou společně vytvoří. Společníkům všech zanikajících společností jsou vydány cenné papíry představující základní kapitál této nově založené společnosti výměnou za cenné papíry zaniklých společností s případným doplatkem v hotovosti.

Fúze mohou být prováděny mezi společnostmi nezávislými, pak se jedná zpravidla i o vlastnické změny, nebo mezi společnostmi tvořící jeden koncern, kdy jde jen o organizační změnu.

Klíčovým krokem každé fúze je stanovení výše základního kapitálu nástupnické společnosti a výměnného poměru podílů v případě fúze mezi nespojenými osobami. S výměnným poměrem souvisí výpočet výše případného doplatku na dorovnání akcionářům nebo společníkům zanikající společnosti, pokud výměnný poměr nemůže být dostatečně přesný a odpovídající reálné hodnotě původních akcií či podílů.

1.5 Vlastnická změna či organizační změna skupiny

Pokud je fúze společností prováděna dvěma nezávislými společnostmi, které se vzájemně dohodly na spojení do jednoho ekonomického celku, pak se v účetním pojetí jedná o podnikovou kombinaci. Většina fúzí v České republice je prováděna mezi společnostmi v koncernu, jedná se tedy spíše o organizační změny.

Podobná situace je i v jiných státech, např. v Rakousku. Nejčastěji je fúze zahrvením akvizičního procesu, kdy fúzuje nabyvatel (společník) a ziskaná (dceřiná) společnost, poté co došlo k nabytí obchodních podílů.⁴

Při organizační změně v rámci skupiny došlo již k zaplacení kupní ceny (nabyvatel eviduje pořizovací cenu podílů, která je v tržní výši) a následná fúze je mnohdy jen důvodem k přecenění ziskového majetku v účetnictví na tržní ocenění na základě znaleckého ocenění jmění zanikající společnosti. Často je tedy fúze pouhým nástrojem pro přecenění v účetnictví a zrealnění účetních hodnot.

1.6 Kapitálové akvizice nebo majetkové akvizice

Kapitálové akvizice jsou typem transakcí, při kterých dochází k převodu vlastnického podílu (tedy akcií či podílů), nebo k fúzi společností.

Účelem **kapitálové akvizice** bývá především získání podstatného nebo rozhodujícího vlivu na kupované společnosti. Nabyvatel tak prostřednictvím svého vlivu kontroluje celý podnik společnosti, jejíž majoritní podíl získal. Pokud je nabyvatelem společnost, získává do svých aktiv finanční investici v podobě koupených akcií či podílů. Tím dochází ke spojování podniků ve vyšší ekonomický celek. Kupující společnost tak má postavení mateřské společnosti, ovládaná společnost má postavení dceřiné.

Majetkové akvizice jsou typem transakcí, při kterých dochází k převodu aktiv, majetku, případně závazků jedné společnosti na druhou. Kupující společnost tak získává majetek prodávajícího buď za peněžité, nebo nepeněžité plnění. Tato transakce může probíhat jak na úrovni celého podniku, tj. koupě aktiv a závazků, tak i jeho části. Koupený podnik se tak sloučí s majetkem kupujícího, na kterého tak přechází jednotlivé položky aktiv a závazků spojených s těmito aktivy. V ČR je tento typ transakce upraven v § 2180 nového občanského zákoníku. V nové terminologii se jedná o prodej závodu.

⁴ KALSS, S. *Verschmelzung – Spaltung – Umwandlung*. Wien: Manz Verlag, 2010, s. 3.

1.7 Účetní zobrazení akvizic, fúzí a spojování podniků

Akvizice jsou složitým procesem a jejich příprava zabere řadu měsíců (podrobněji např. Hlaváč⁵). Proces přípravy v sobě mnohdy zahrnuje přípravu účetní závěrky k získání relevantních účetních údajů, vyjednávání o ceně, znalecké ocenění, atd. a uskutečnění celé transakce je nutno promítnout do účetnictví jako celek k určitému okamžiku, k určitému dni. Tento den bývá zpravidla nazýván **rozhodným dnem**. Za rozhodný den pro účely účetnictví mohou být zvoleny různé okamžiky dle typu transakce, např. den účinnosti smlouvy, sjednaný den předání a převzetí majetku a závazků, okamžik schválení smlouvy nejvyšším orgánem společnosti, okamžik registrace smlouvy v povinném registru či u povinného úřadu. Tento rozhodný den buď vyplývá z právní normy či je věcí dohody zúčastněných společností. V každém případě je však nutno dbát na to, aby s tímto dnem bylo spojené skutečné převzetí kontroly nad nabývaným subjektem či majetkem.

Ve své podstatě je důležité stanovení okamžiku získání kontroly mezi nespojenými subjekty. Špatně zvolený okamžik může vést k fatálním důsledkům, tedy ke zmaření celého cíle akvizice.

Inspiraci pro správné stanovení rozhodného dne můžeme hledat v IFRS 3, který je obecně použitelný pro všechny právní formy akvizic. Datum akvizice je zde definováno jako datum, ke kterému nabyvatel získává kontrolu nad nabývaným podnikem. Datem, ke kterému nabyvatel získává kontrolu nad nabývaným podnikem, je obvykle datum, ke kterému nabyvatel právoplatně převede protihodnotu, nabude aktiva a převezeme závazky nabývaného podniku – datum vypořádání. Nabyvatel však může získat kontrolu dříve či později, než je datum vypořádání. Datum akvizice např. předchází datu vypořádání, pokud písemná dohoda stanovuje, že nabyvatel získá kontrolu nad nabývaným podnikem dříve než k datu vypořádání. Nabyvatel musí při určení data akvizice zvážit veškeré relevantní skutečnosti a okolnosti.⁶

Pokud se jedná o transakce fúzí či spojování podniků ve skupině, pak okamžik spojení či rozhodného dne fúze bývá volen často s ohledem na organizační záležitosti, jednoduchost a snížení nákladů celého procesu organizační změny ve skupině.

Podle Vomáčkové⁷ transakce spojování podniků mohou být v účetnictví zobrazovány pod vlivem různých ideových koncepcí.

V České republice a v ostatních evropských státech je rozhodující **koncepce vycházející z obchodního práva**. Při této koncepci je účetní řešení navázáno na úpravu v obchodním právu. Jako základní prvky této provázanosti je možno

⁵ HLAVÁČ, J. *Řízení projektu akvizic a fúzí z pohledu manažera*. Disertační práce. Praha: VŠE, 2009.

⁶ Přesná citace z IFRS 3, odst. 9 v *Nařízení Komise ES č. 495/2009 ze dne 3. června 2009, kterým se mění nařízení (ES) č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002, pokud jde o mezinárodní standard účetního výkaznictví (IFRS) 3*. Úřední věstník EU. 12. 6. 2009, L 149/22, odst. 9.

⁷ VOMÁČKOVÁ, H. *Účetnictví akvizic, fúzí a jiných vlastnických transakcí (vyšší účetnictví)*. Praha: Polygon, 2009, s. 16.

uvést například: Výše základního kapitálu uvedená v obchodním rejstříku kapitálové společnosti musí být zaúčtována v účetnictví v pasivech a vykázána v účetní závěrce. Ocenění nepeněžitých vkladů do základního kapitálu se promítá do hodnoty aktiv získaných vkladem vlastníka. Společníci mohou rozhodnout o výplatě podílů na zisku jen do výše zisku vykázaného v účetní závěrce. Okamžik právního nabytí vlastnictví je zpravidla také okamžikem uskutečnění účetního případu, kdy účtujeme o pořízení či vyřazení majetku.

Z problematiky zákona o přeměnách je možno vybrat zásadu: Ocenění jmění zanikající společnosti při fúzi sloučením je maximální limit pro navýšení základního kapitálu nástupnické společnosti emisí podílů pro společníky zanikající společnosti. Tato zásada znamená, že ocenění jmění – pokud ho chceme dostat do pasiv do základního kapitálu – musí mít také svou protihodnotu v aktivech, která jsou oceněna, v terminologii zákona o účetnictví, reálnou hodnotou.

Obchodní právo také často stanovuje okamžik, ke kterému se určitá transakce do účetnictví společnosti promítne (okamžik splacení vkladu, rozhodnutí valné hromady o rozdělení zisku, rozhodný den v případě fúzí). Velmi často je také umožněno, aby se společnosti dohodly tak, aby celá transakce byla organizačně dobře zvládnutelná a technicky proveditelná. Příkladem může být stanovení rozhodného dne fúze na počátek účetního období.

Pokud bychom v této koncepci účetně řešili skutečnou akvizici, tj. nabytí jednoho podniku či společnosti skutečným nabyvatelem, při racionálním způsobu vedení transakce bude obchodněprávní postup kroků zcela v souladu s nabytím kontroly a lze předpokládat i oceněním získaného majetku na úrovni *fair value*. Bohužel řada fúzí je v praxi dělána jako dokončení akvizičního procesu, tj. nejčastěji fúzí mateřské a dceřiné společnosti, nelze tedy již mluvit o skutečné akvizici.

Na této koncepci je nejčastěji kritizováno to, že volba určité obchodněprávní formy transakce spojování podniků vede k určité podobě účetního zobrazení a jiná podoba obchodněprávní formy transakce povede k jinému účetnímu zobrazení. Zobrazení v účetnictví je pak závislé na volbě právní podoby transakce (zejména v oblasti fúzí, viz např. Pelák⁸).

Druhou koncepcí je pak **nadřazení podstatných věcných znaků akvizice** (spojování podniků) nad právní formu, která byla zvolena v obchodněprávní úpravě. Účetnictví v této koncepci respektuje přednost obsahu před formou. Zobrazení finanční situace spojeného podniku je pak více srovnatelné. Této koncepci odpovídají zejména IFRS. Nutno však říci, že IFRS 3 je určena pouze pro akvizice provedené mezi nespojenými osobami a nedává odpověď na otázku, jak účetně řešit spojování podniků již patřících do skupiny.

⁸ PELÁK, J. Některé aspekty účetnictví fúzí v ČR. In MOKOŠOVÁ, D. – HORA, M. (ed.) *Účetnictví v procesu světové harmonizace*. Mariánská: Ekonomická univerzita v Bratislavě, 2006, s. 194–201.